

KASTEEL AMERONGEN

VISIEDOCUMENT 2020-2030

Historie, missie, visie

INHOUDSOPGAVE

I. Ridderhofstad Amerongen – een nationaal icoon	5
II. Exploitatie	7
III. De staat van Kasteel Amerongen in 2020	10
V. Uitdagingen 2020-2030: verbetering toegankelijkheid	20
VI. Visie op museale openstelling	22
VII. Governance	26
VIII. Partners	28

Woord vooraf

In 2017 verscheen het Beleidsplan 2017-2020 van Kasteel Amerongen. Op dat moment was de Stichting Kasteel Amerongen herstellende van de zware periode van restauratie (1990-2011) en van de financiële crisis die vervolgens was ontstaan. De restauratie is in 2011 afgerond en in dat jaar kon het Kasteel als museum worden heropend. Vanuit het bestuur is veel inspanning verricht om de penibele financiële omstandigheden te beheersen; uiteindelijk kon de financiële crisis worden afgewend, mede dankzij steun van de provincie Utrecht in de vorm van een lening en voorts door een nalatenschap van de heer en mevrouw Siegfried en Christine Bentinck. Inmiddels is het 2020 en Kasteel Amerongen mag zich verheugen in stijgende bezoekerscijfers. De inspanning om –behalve de gebouwen- ook de tuin en de collectie te onderhouden en waar nodig te restaureren werpt vruchten af. Het is nu tijd om de toekomst gericht tegemoet te gaan en nieuwe uitdagingen op te pakken, waarvan de kern is:

(a) duurzaam behoud en beheer van het monumentale ensemble (Huis, collectie en tuin)

en

(b) openstelling hiervan voor het publiek.

Kasteel Amerongen is een uniek kasteelmuseum dat voor wat betreft gebouwen, collectie en tuin èn vanwege de samenhang met het dorp –o.a. de Andrieskerk met de herinneringen aan de adellijke bewoners- overwegend in authentieke staat verkeert. Dit ensemble moet met zorg onderhouden worden; niet alleen vanwege de cultuurhistorische schoonheid, maar ook om het verhaal van de Nederlandse identiteit, dat met dit geheel kan worden geïllustreerd. Het feit dat het Huisarchief overwegend bewaard is gebleven, o.a. de correspondentie rond het Rampjaar 1672 en de herbouw van het Huis en de omvangrijke muziekbibliotheek, maken het Huis behalve een fysieke ook een belangrijke documentaire informatiebron voor de Nederlandse (adels-) geschiedenis in de 17^e, 18^e en 19^e eeuw.

4

De betekenis van dit erfgoed voor onze nationale identiteit is ook het motief van de regeling voor erfgoed-iconen van het ministerie van OCW, waarvoor Kasteel Amerongen in 2019 een toekenning van € 2 mln. heeft ontvangen. Dit bedrag moet in de periode 2020-2030 worden aangewend voor instandhouding/verduurzaming en bevordering van de toegankelijkheid. We weten ons bevoorrecht door het feit dat Kasteel Amerongen hierin –samen met Kasteel Middachten- een landelijke voortrekkersrol vervult.

Dit Visiedocument dient om, onder andere in verband met de projecten in het kader van deze landelijke regeling, richting te geven aan bestuur en organisatie en ook om het kader te creëren voor het werken aan het hiervoor bedoelde duurzame behoud en beheer.

Het bestuur van de SKA heeft in 2020 de stap gemaakt van het klassieke bestuursmodel naar het Raad van Toezicht-model. Ook dit is een uiting van het vertrouwen dat we hebben in de toekomst van ons unieke cultuurhistorische erfgoed, dat eeuwenlang in de provincie Utrecht, maar ook in de Republiek en het Koninkrijk zo'n prominente positie heeft ingenomen.

Amerongen, voorjaar 2020

Herman Sietsma, directeur-bestuurder
Job Moolenburgh, voorzitter Raad van Toezicht

I. Ridderhofstad Amerongen – een nationaal icoon

Bewoningsgeschiedenis

Kasteel Amerongen heeft een bewogen geschiedenis met een betekenis die zich uitstrekt tot ver buiten Amerongen. De vroegste bronnen (13^e eeuw) spreken over een “versterkt huis”, sinds 1597 spreekt men over “Ridderhofstad Amerongen”. Nadat dit Kasteel door verschillende geslachten was bewoond kwam het in het midden van de 16e eeuw in handen van Godard van Reede. Deze Godard (Goert) van Reede van Amerongen was in 1581 ondertekenaar namens Utrecht van het Plakkaat van Verlatinghe.

Tijdens de Republiek (17e eeuw) was zijn nazaat Godard Adriaan van Reede één van de belangrijkste leden van de Ridderschap van Utrecht en daarmee van het provinciebestuur; tevens was hij als diplomaat van stadhouder Willem III prominent betrokken in het buitenlands beleid van de Republiek. Onder andere bewoog hij de keurvorst van Brandenburg tot deelname aan de strijd tegen Lodewijk XIV. Deze inzet van Van Reede was de voornaamste reden voor de vernietiging van Kasteel Amerongen op 27 februari 1673 door de Franse troepen.

De zoon van Godard Adriaan van Reede, Godard van Reede, heer van Ginckel, bekleedde als legeraanvoerder van het Staats-Engelse leger in Ierland (o.a. slag bij Augrihm 1691) en later in de zuidelijke Nederlanden één van de belangrijkste militaire functies. De familie hield er de Ierse grafelijke titel Athlone aan over.

Zijn zoon Frederik Christiaan van Reede van Ginkel, de 2e graaf van Athlone, werd luitenant-generaal in het staatse leger; hij huwde Henriette van Nassau Zuylestein, waarmee de connectie tussen Kasteel Amerongen en Kasteel Zuylestein tot stand kwam.

Latere familieleden bleven sterk verbonden met de Oranjes. Bij de vlucht in 1795 van stadhouder Willem V en zijn echtgenote Wilhelmina van Pruisen naar Engeland vluchtte ook Frederik Christiaan Reinhart van Reede van Amerongen (5^e graaf van Athlone) met zijn echtgenote Anna Elisabeth Christina van Tuyll van Serooskerken naar Engeland, waar deze 5^e graaf ook overleed.

In 1918 kwam de Duitse keizer Wilhelm II von Hohenzollern hier als vluchteling aan en hij vond gastvrijheid bij graaf van Aldenburg Bentinck, die het Huis in 1879 had verworven. Zowel Wilhelm II als Graaf van Aldenburg Bentinck behoorden tot de Johanniter Orde, een belangrijk motief voor het verlenen van onderdak. Hier tekende de voorheen machtigste vorst in Europa zijn troonsafstand, een moment dat “Amerongen” in de wereld bekendmaakte.

Het Kasteel dat werd verwoest in 1673 heeft plaatsgemaakt voor het herbouwde Huis zoals wij dat nu nog kennen: in (laat-)Hollands-classicistische stijl een icoon van de 17^e eeuwse bouwkunst in de lage landen. De bouw onder leiding van Margaretha Turnor –echtgenote van Godard van Reede- volgde de plannen van Hendrik Schut en Cornelis Rietveldt (assistent van Jacob van Campen). Eind 19^e eeuw gaf graaf van Aldenburg Bentinck opdracht aan de architect Pierre Cuypers om het interieur aan te passen en te verfraaien.

Na zijn dood in 1940 droegen zijn kleinkinderen in 1977 het familiebezit over aan een Stichting die uiteindelijk opdracht gaf tot algehele restauratie, waarna her-openstelling volgde in 2011.

Het Huis

Het Huis van 1673 (in 1685 was de herbouw gereed) is daarna herhaalde malen gerestaureerd, aangepast, verfraaid en gerestaureerd, laatstelijk in de periode 1988-2011. Als geheel is Kasteel Amerongen uitzonderlijk goed bewaard gebleven, omdat restauraties op terughoudende wijze zijn uitgevoerd. Het verkeert thans in goede bouwkundige en technische staat, maar door de terughoudende wijze van herstel blijft het geheel kwetsbaar.

De collectie

Kasteel Amerongen bevat een rijke collectie meubelen, schilderijen, textiel en andere huisraad die zijn bewoners in de loop van enkele eeuwen verzameld hebben. Het bijzondere van deze collectie is dat vrijwel alle voorwerpen terug te voeren zijn naar de vroegere bewoners. Belangrijke stukken zijn de marqueterie kabinetten, toegeschreven aan de beroemde meubelmaker Jan van Meekeren (1700), de muziekinstrumenten –waaronder unieke exemplaren zoals een klavecimbel van Jacob Kirkman (1766), een kabinetorgel van de firma Bätz (1815)- een unieke reeks familieportretten en het huisarchief. Ook is er veel van de stoffering bewaard gebleven zoals de gordijnen, tapijten en de bekleding van het meubilair.

De tuin

Samen met de goed onderhouden tuin (10 ha.), naar een ontwerp van Hugo Poortman (eind 19^e eeuw), vormt Kasteel Amerongen een uniek ensemble dat behoort tot de topkastelen uit de Nederlandse traditie. Door een verkregen nalatenschap van Siegfried en Christine Bentinck werd in 2019 ca. 30 ha. landbouwgrond toegevoegd aan het grondbezit van Kasteel Amerongen, waardoor het grondbezit nu plm. 40 ha. is. (begin 19e eeuw besloeg het bezit 1172ha.)

6

Missie en visie

In 2017 zijn missie en visie van Kasteel Amerongen door het bestuur als volgt geformuleerd:

Missie

Het levend houden van het cultureel erfgoed Kasteel Amerongen door middel van het actief en duurzaam beheren én een actuele betekenis geven aan de unieke combinatie van kasteel, de tuin en de collectie van de bewoners, die een belangrijke rol speelden in de Europese geschiedenis.

Visie

Kasteel Amerongen wil de bewoningsgeschiedenis op een eigentijdse en verrassende wijze vertellen om zo een actuele betekenis te geven aan het historisch ensemble. Dit wil Kasteel Amerongen bereiken door middel van het ontwikkelen van een onderscheidende thematische programmering. Om een goede balans te houden met het beheer van het kwetsbare historisch interieur ensemble, heeft in de exploitatieopzet van het Kasteel kwaliteit preferentie boven kwantiteit.

In missie en visie ligt besloten dat als primaire opdracht van de Stichting wordt gezien:

- a. behoud en beheer van het ensemble.
- b. openstelling en publiekspresentatie.

II. Exploitatie

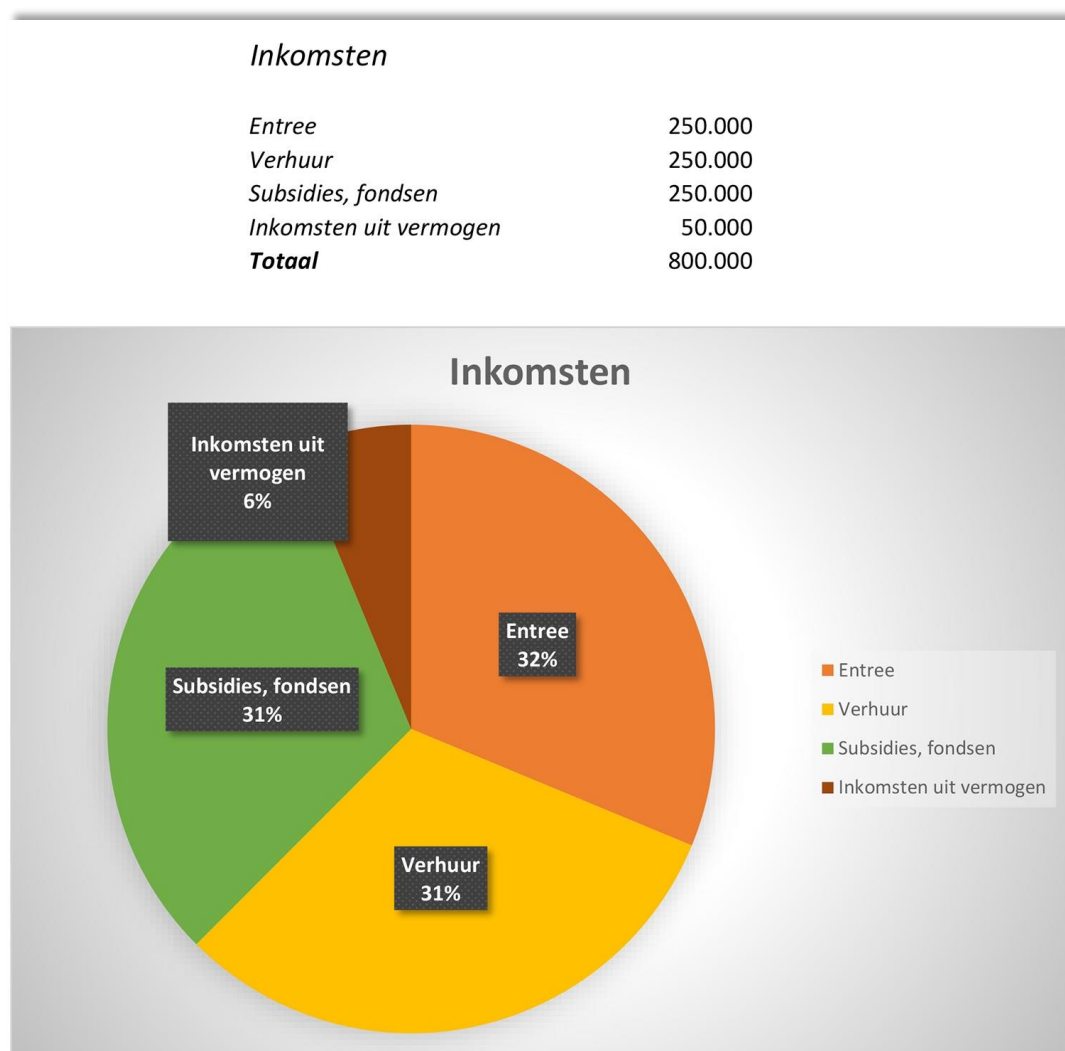
Inkomsten

Al voorafgaand aan de hernieuwde openstelling in 2011 zijn bijgebouwen (stallen, koetshuis, Zuiderpaviljoen, Poortgebouw, Oranjerie) verhuurd aan Buitenplaats Amerongen, later inclusief Restaurant Bentinck. Hiermee is een solide basis verkregen onder de langjarige exploitatie.

De tweede belangrijke bron van inkomsten vormen de entreegelden. Als geregistreerd museum kan Kasteel Amerongen de museumkaart hanteren en dat heeft mede geleid tot sterke stijging van het bezoek.

Als derde zijn er de subsidies voor onderhoud van de monumenten en van de tuin van het Rijk (BRIM), alsmede de exploitatiesubsidie van de provincie.

De verdeling van de inkomsten over verschillende categorieën is globaal als volgt:

Uitgaven

Aan de uitgavenkant zijn de kosten onder te verdelen in directie kosten voor beheer en onderhoud, salariskosten en algemene kosten.

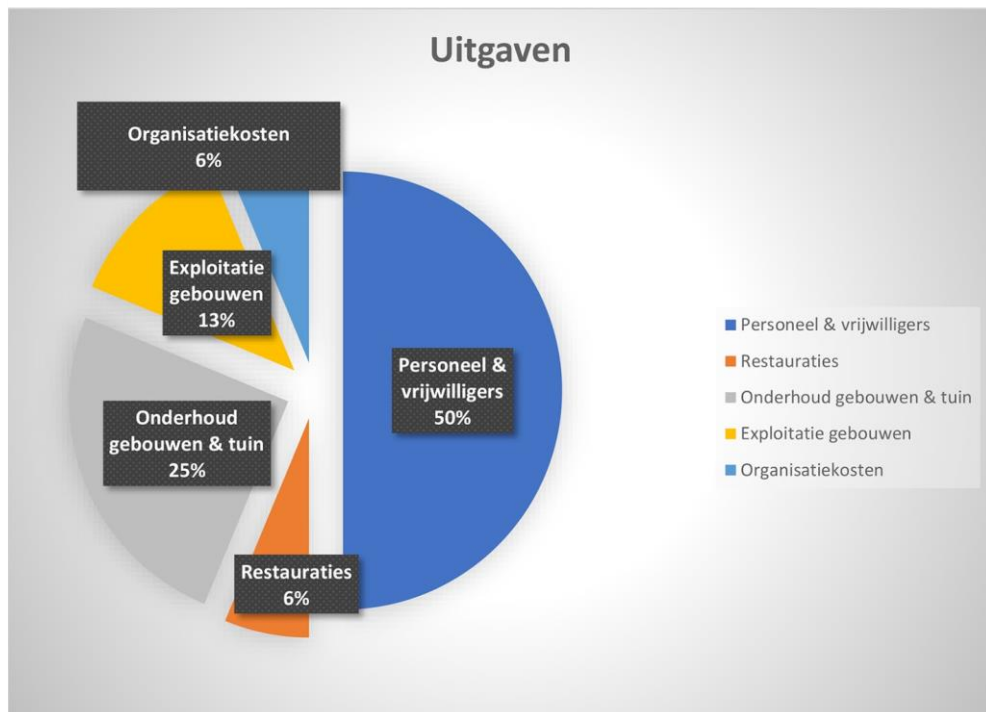
De salariskosten zijn toe te delen aan (a) algemeen management, (b) beheer & onderhoud en (c) publieksopenstelling. De verhouding is plm. 20 procent algemeen management, plm. 40 procent beheer en onderhoud en plm. 40 procent publieksopenstelling.

In de onderhoudskosten wordt een bijdrage verkregen van het Rijk; deze is momenteel ontoereikend om de feitelijke kosten te dekken. De zesjarige bijdrage belooft t/m 2020 nl. plm. € 18 000 per jaar voor onderhoud gebouwen en plm. € 50 000 per jaar voor onderhoud van de tuin. Zoals in onderstaande tabel te zien is zijn de feitelijke kosten veel hoger en deze worden dus hoofdzakelijk uit eigen middelen betaald. Ook is onderhoud op plaatsen waar dit geen directe schade oplevert naar de toekomst verschoven, maar dit kan uiteraard niet oneindig.

Vanaf 2021 zal een nieuwe subsidietoekenning voor onderhoudskosten voorzien in een reëlere bijdrage van plm. € 100 000 per jaar.

Uitgaven

<i>Personeel & vrijwilligers</i>	400.000
<i>Restauraties</i>	50.000
<i>Onderhoud gebouwen & tuin</i>	200.000
<i>Exploitatie gebouwen</i>	100.000
<i>Organisatiekosten</i>	50.000
Totaal	800.000

Kasteel Amerongen weet zich dagelijks gesteund door plm. 250 vrijwilligers, die zich elk gemiddeld 0,5 dag per week inzetten en daarmee samen een capaciteit aan arbeidskracht van plm. 25 fte. leveren.

In het volume noch in de onderlinge samenstelling van inkomsten en uitgaven worden de komende jaren grote wijzigingen verwacht. De belangrijkste verandering betreft de verwachte stijging van de rijkssubsidie voor onderhoudskosten.

III. De staat van Kasteel Amerongen in 2020

Behoud en beheer

Gebouwen, installaties

Het onderhoud van de gebouwen (Huis, Stalpleincomplex, Poortgebouw en Oranjerie) kon sedert de restauratie (2011) tot heden, ondanks de geringe (BRIM-) subsidie die van het Rijk werd verkregen (per jaar plm. € 18 000) volgens de daarvoor geldende normen plaatsvinden. Jaarlijkse inspecties van Monumentenwacht zijn mede-bepalend voor de prioriteitsstelling. Vanwege financiële beperkingen- is in de periode sinds 2011 wel enige achterstand ontstaan bij het up to date houden van de (complexe) installaties (luchtbehandeling, beveiliging, verwarming, koeling). Deze achterstand zal in 2020 zijn ingelopen. Verschillende installaties (m.n. de ketels) zijn aan vervanging toe. Dit biedt mogelijkheden tot verduurzaming.

Met betrekking tot het bouwkundige onderhoud benut Kasteel Amerongen de kennis en inzet van Van Hoogevest Architecten als bouwkundig adviseur. Dit bureau was ook betrokken bij de grote restauratie in 1988-2011. Voor advies m.b.t. installaties wordt de kennis van DWA installatietechniek benut, het onderhoud van de installaties is in handen van Van Dorp Installatietechniek.

De belangrijkste investering na afronding van de restauratie in 2011 betreft de restauratie van de twee historische bruggen over de grachten, inclusief de gemetselde walkanten van het bastion, die in 2019 is gerealiseerd met steun van verschillende fondsen (totale kosten plm. € 0,5 mln.). Daarmee zijn beide bruggen weer voor langere tijd geschikt voor de functie die zij moeten vervullen.

Ontwikkelingen op het punt van duurzaam beheer en behoud (gasloos, reductie energie-verbruik) maken het nodig een kader voor investeringen aan gebouwen en installaties vast te stellen.

Collectie, tuin en kasteelplein

Behoud en beheer heeft, behalve op de gebouwen, ook betrekking op de collectie en op de tuin.

Gestaag is de afgelopen jaren doorgewerkt aan restauratie van objecten, zoals het omvangrijke restauratieprogramma voor textiel (gordijnen, bekleding van meubels), spiegels, tuinbeelden. Met hulp van fondsen en de Stichting Vriendenkring van Kasteel Amerongen konden allerlei kleinere restauraties plaatsvinden.. Het bestuur besloot voor het eerst een bescheiden budget voor aankopen op te voeren. De historische tuin en het parkbos van Kasteel Amerongen vormen een geregistreerd groen-monument, bestaande uit monumentale laanbeplantingen, (lei-)fruitcollecties, een unieke berceau, vorm-gesnoeide buxuspartijen, waterlopen, historische muurkassen, moestuinen, bos en grasland.

Op basis van een prioriteitenplan, opgesteld door de eigen tuinadviescommissie, in combinatie met het historische onderzoeksrapport van C. Oldenburger Historische Tuinen (2003) worden de prioriteiten gesteld en worden jaarlijkse werkplannen opgesteld. De *Uitvoeringsrichtlijn Hovenierswerk historische tuinen en parken* (2016) dient daarbij als hulpmiddel. Regie en visieontwikkeling m.b.t. de tuinwerkzaamheden zijn in eigen beheer, waar nodig worden bij de uitvoering externe hoveniersbedrijven ingehuurd. Een grote groep vrijwilligers werkt mee aan tuinonderhoud.

Bij de laatste grote inspectie door de Monumentenwacht Utrecht in 2016 zijn ruim 100 groenobjecten beoordeeld op staat van onderhoud en vitaliteit. Daaruit kwam naar voren dat ca. de helft in goede conditie was en de rest in redelijk tot matige staat verkeerde. Vanwege het

wegvallen van de Groene BRIM in 2017 en - daarmee verband houdend - de halvering van de tuinbegroting, zijn diverse groenobjecten in conditie achteruit gegaan. Daarbij hebben actuele problemen, zoals de nationale buxussterfte en de klimaatverandering (hittestress, droogte), een extra versterkend effect gehad.

In 2019 is een nieuwe subsidieperiode voor de nieuwe BRIM ingegaan en is er een tuinherstelplan opgesteld. In dit plan heeft het herstel van de paden, het behoud van de groene ornamenten (met name buxusgroepen), de berceau, het bomen-onderhoud van het bos-parkgedeelte en de ontwikkeling van de moestuin (inclusief historische muurkassen) prioriteit.

Cijfers monumentaal groen 2016-2019

<i>jaar</i>	<i>inspecties MWU</i>	<i>staat van onderhoud</i>		
	<i>(98 beoordeeld)</i>	<i>matig</i>	<i>redelijk</i>	<i>goed</i>
2016	1	7	51	40

In de tuin is een begin gemaakt met de verbetering van de bedekking van de halfverharde paden. Een deel van de paden is voorzien van 'Achterhoeks padvast', een duurzame vorm van halfverharding die het terrein -ook voor minder validen- toegankelijk maakt. Op dit moment bestaat een groot deel (75%) van de paden nog uit oud puin en vergrast grind. Onderhoud hiervan is arbeidsintensief en duur.

De beregeningsinstallatie zal worden uitgebreid zodat alle gecultiveerde delen van de tuinen, d.w.z. de gazons, de borders, de rosariums automatisch beregend zullen worden.

11

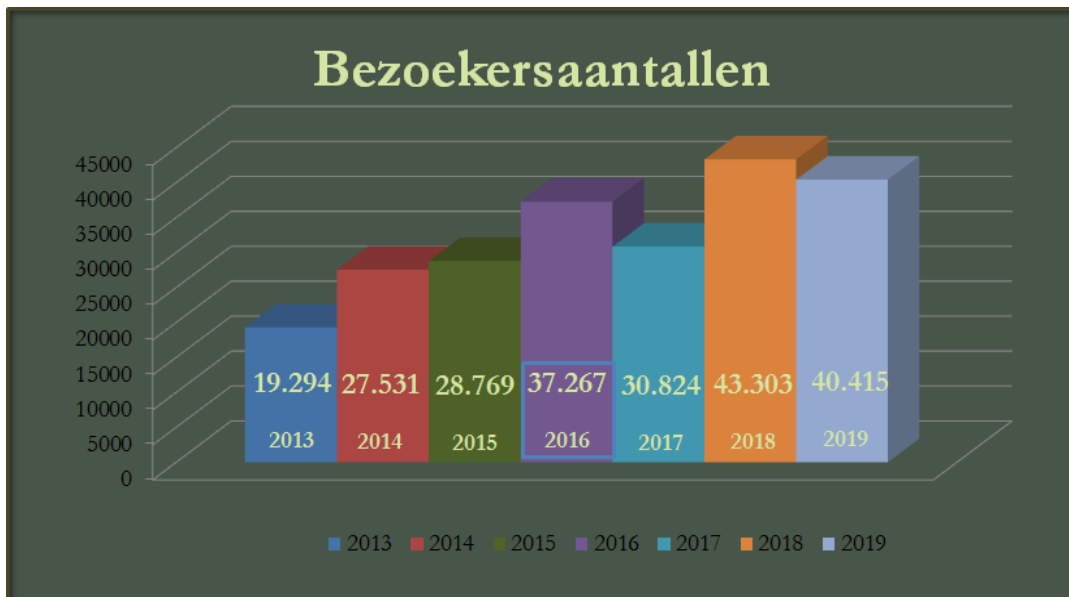
Verder is het kasteelplein (Margaretha Turnorplein met de daarover lopende Margaretha Turnorlaan), oorspronkelijk een lommerrijk bomenplein met allure, geleidelijk gedevalueerd door intensief gebruik als parkeerplaats en voor publieke activiteiten. Het aantal bomen is successievelijk verminderd en de kwaliteit van de resterende bomen en het plaveisel is matig tot slecht.

Er is in opdracht van het bestuur een plan gemaakt met een invulling die recht doet aan de cultuurhistorische kwaliteit en aan de functionele eisen. Dit plan wacht momenteel op groen licht van het gemeentebestuur en op financiële dekking bij diverse fondsen.

Publieksopenstelling en presentatie

De openstelling van het Huis en Tuin is de afgelopen jaren succesvol geweest; in de periode 2017-2020 is het bezoekersaantal per jaar gestegen van 31.285 (2017) tot ruim 40.000 (2019). Op sommige hoogtijdagen moeten gasten buiten op hun beurt wachten (er is een maximum van 100 gasten die tegelijkertijd in het Huis mogen verblijven).

Gemiddelde waardering bezoekers:	8,1	
Waardering website:	8,6	
Waardering museumbezoek:	8,4	
Waardering Kasteelwinkel:	7,3	
Waardering restaurantbezoek:	6,9	
Store Support: Customer Journey-onderzoek oktober 2019		

12

Het matige cijfer voor restaurantbezoek heeft zeker niet met de culinaire kwaliteit te maken, maar vooral met het gemis van een horecavoorziening waar een goedkope lunch kan worden gebruikt.

Er waren de afgelopen jaren goed bezochte themarondleidingen en -exposities over bewoners van Kasteel Amerongen: *Sterke vrouwen* (2016), *Mannen met een missie* (2017), *Help de Keizer komt!* (over het verblijf van keizer Wilhelm II, 2018) en *Deftige Dieren* (2019).

Jaarlijks worden voorts plm. 10 concerten gegeven op de galerij van het Huis, georganiseerd door de Stichting Vriendenkring van Kasteel Amerongen. Daarbij worden de historische instrumenten (Kirkman klavecimbel 1766, Bätz orgel 1815, Erard vleugel 19^e eeuw) gebruikt.

Stijgende bezoekersaantallen zijn een bewijs dat de betekenis van het monument, collectie en tuin worden gezien en ook dat exposities als interessant worden ervaren. Ook brengen stijgende bezoekersaantallen meer middelen bijeen waarmee de exploitatie is gediend. De toenemende bezoekersstroom plaatst de organisatie echter ook voor een dilemma: publieksbezoek brengt ontegenzeggelijk belasting van het Huis en collectie mee; meer bezoek impliceert ook meer belasting. Zijn er aan de toenemende bezoekersdruk nadelen verbonden die restricties aan het publieksbezoek rechtvaardigen of zelfs vereisen?

Een specifiek aspect hierbij betreft het profiel van onze bezoekers. Over het algemeen betreft het de autochtone 50-plusser. Allochtone bezoekers en ook jeugdigen zijn ondervertegenwoordigd. Kasteel Amerongen wil daarom werk maken van diversificatie van bezoek en educatie.

Behalve aandacht voor de kwantiteit (aantal bezoekers) is het belangrijk ook de kwaliteit van de publieksopenstelling te overwegen. Behalve rondleidingen is ook rondwalen op eigen tempo, al dan niet met audiotours, een optie om het publiek te informeren.

Overigens is het aannemelijk dat de stijgende bezoekerscijfers in 2020 scherp zullen dalen vanwege de corona-crisis. Na drie maanden sluiting is openstelling in juni 2020 gebonden aan beperkende condities, die voorlopig het aantal bezoekers op jaarbasis zeker niet boven de 25 000 zullen brengen. Deze crisis dwingt tot een herontwerp van het bezoek door publiek. De eis dat minder personen gelijktijdig in één ruimte aanwezig kunnen zijn en dat meer afstand tussen bezoekers en vrijwilligers/medewerkers moet worden aangehouden, alsmede de verplichte reservering, vergt een strakkere disciplinerende van het bezoek. Dit is mogelijk door ruimtelijke beperkingen (voorgeschreven looproutes) en door tijdsbeperkingen, te faciliteren door een sluitend systeem van toegang op (digitale) bestelling.

Deze ontwikkeling vergt een omschakeling, maar is ook een kans om aan te sluiten bij de wensen van de moderne museumbezoeker.

Een specifiek aspect betreft de toegang voor minder-validen. Er is geen voorziening voor rolstoelgebruikers (lift) en ook specifieke toiletvoorzieningen voor gehandicapten ontbreken. In die zin is openstelling nog niet gerealiseerd voor alle belangstellenden. Hieraan zal de komende jaren aandacht worden besteed.

IV. Uitdagingen 2020-2030; duurzaam beheer en behoud

De Stichting Kasteel Amerongen staat de komende jaren voor belangrijke uitdagingen om zich voor te bereiden op een in alle opzichten duurzame toekomst. We bedoelen hiermee een CO₂-neutrale toekomst, die in exploitatief opzicht en cultuurhistorisch blijvend aantrekkelijk en toegankelijk is voor brede doelgroepen. Het gaat hierbij om investeringen in gebouwen, installaties, tuin én collectie.

De Stichting heeft in 2016 in samenwerking met andere musea (cultuurcollectief) een zogeheten *groencontract* afgesloten bij een energieleverancier van 100% groene stroom, afkomstig is van Nederlandse bronnen. Wat betreft het terugdringen van het energieverbruik zijn bij de laatste grote restauratie besparende maatregelen getroffen. Zo is door de aanleg van een zogeheten *conserveringsverwarming* (vloerverwarming onder de historische stenen vloer in het souterrain) het binnenklimaat verbeterd en tegelijkertijd het energieverbruik gedaald. Deze verwarming is geen comfortverwarming maar is bedoeld om de binnenklimaat-omstandigheden te optimaliseren voor conservering van de collectie.

In 2017 zijn ook vrijwel alle gloeilampen in het museum vervangen door LED-verlichting (gefinancierd door de Vriendenkring). Andere energiemaatregelen worden de komende periode verder onderzocht, waaronder het verduurzamen van de technische installaties. Daarbij baseren we ons op de uitkomsten en aanbevelingen uit de *duurzaamheidsscan* die op 20 maart jl. is uitgevoerd door Adviesbureau Het Oversticht. Tevens laten we ons informeren door het *Programma Duurzaam Erfgoed* van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

A. Hoofddoelstelling duurzaamheid gebouwen

Kasteel Amerongen wil verduurzamen. Het gaat hierbij met name om het Hoofdgebouw, het Koetshuis/stallen, de Oranjerie en het Poortgebouw. Kasteel Amerongen kan daarbij gebruik maken van de zgn. icoonregeling van het ministerie van OCW.

Methoden ter uitvoering van deze doelstellingen zijn

a. Terugdringen energieverbruik

Voor terugdringing van het energieverbruik is het rapport van Oversticht d.d. november 2019 beschikbaar met adviezen inzake een aantal zgn. *quick wins*. Deze maatregelen betreffen vooral isolatie, bijstelling van de software voor het gebouwen-beheerssysteem e.d. Deze quick wins kunnen per onmiddellijk worden uitgevoerd en vergen een beperkte investering (plm. € 50 000).

b. Gasloze verwarming

Gasloze verwarming is een ambitie waarvan de consequenties nog niet volledig zijn te overzien. De landelijke discussie geeft aan dat een radicale en onomkeerbare omschakeling op “gasloos” duur is, nieuwe voorzieningen vergt (zoals warmtepompen) en dus nieuwe complicaties oplevert.

Voor warmte-opwekking (warmtepompen) voor het hele complex zijn navolgende investeringen noodzakelijk:

Huis	€ 600 000
Stalpleincomplex	€ 500 000
Poortgebouw	€ 150 000
Oranjerie	€ 50 000
-----	€ 1 300 000

Zowel vanuit financiële als vanuit technische redenen is de stap in eenmaal te groot. Om die reden is het voorstel om te starten met vervanging in 2021 van de gasketel in het Poortgebouw, -waarvan de levensduur is verstreken- door een warmtepomp. Aan de hand van de ervaringen met deze omschakeling kan in latere jaren een andere energievoorziening voor het Hoofdhuis, de Oranjerie en het Koetshuis/stallen worden voorbereid.

c. Energie-opwekking

Kasteel Amerongen wil zijn verantwoordelijkheid nemen door binnen redelijke condities duurzame decentrale energie-opwekking te bevorderen. Op eigen terrein kunnen -in theorie- zonnepanelen worden geplaatst op het dak (onopvallend), op de grond (in de moestuin) of in de gracht. Ook kan ruimte op percelen of op daken elders worden gehuurd c.q. kan worden deelgenomen in een zonne-project van derden. De Raad van Toezicht zal hiervoor nog de kaders aangeven. Om te voorzien in eigen behoefte zou een kleine 2000m2 zonnepanelen moeten worden geplaatst (investering: plm. € 400 000). Dit gaat ons bereik momenteel te boven. Gelet op het beperkte rendement van kleine windmolens (tot 10 a 15 m.) kunnen deze niet rendabel worden geplaatst. Ook voor windenergie geldt dus dat deze uitsluitend kan worden geproduceerd in samenwerking met aan andere producent.

15

Strategie: fasering

De kosten voor deze drie categorieën investeringen (quick wins, energiebesparing en energie-opwekking) zijn zodanig hoog dat ze niet in eenmaal op te brengen zijn. Er is een geleidelijke strategie denkbaar, waarbij een eerste fase voor plm. € 0,6 mln. wordt geïnvesteerd in:

(a) Energiebesparing	€ 50 000
(b) Poortgebouw gasloos	€ 150 000
(c) Zonnepanelen	€ 100 000
(d) Trafo	€ 100 000
(e) Vernieuwing installaties	€ 200 000
-----	€ 600 000

B. Verbetering toegankelijkheid en herstel cultuurhistorische kwaliteit Margaretha Turnor plein en -laan

Het Margaretha Turnorplein is het historische kasteelplein van Kasteel Amerongen. Het is in de loop der jaren, door publiek gebruik als parkeerplaats, sterk in cultuurhistorische en ecologische kwaliteit (bomen) achteruitgegaan. Veel bomen zijn verdwenen en er zijn slechte groeicondities. Parkeren en ook gebruik door voetgangers en spelende jeugd is in regenachtige tijden problematisch vanwege kuilen en gaten.

Kasteel Amerongen heeft een ontwerp laten opstellen door Debie&Verkuijl Architecten, voor herinrichting en herstel van de cultuurhistorische kwaliteit met verbetering van de groeicondities voor bomen (o.a. door water-retentie), in combinatie met continuering van publiek gebruik. Deze restauratie van het kasteelplein draagt bij aan de duurzame instandhouding van het kasteelplein, maar ook aan de verbetering van de toegankelijkheid (parkeren).

De totale kosten voor realisatie bedragen plm. € 1,35 mln.

Per medio 2020 is een bedrag van € 0,7 miljoen gedekt door externe bijdragen (provincie Utrecht -Parelfonds- € 0,4 mln., gemeente Utrechtse Heuvelrug € 0,15 mln., Prins Bernhard Cultuurfonds en Dioraphte samen € 0,15 mln.)

Kasteel Amerongen wil een beroep doen op de Subsidieregeling Erfgoediconen tot een bedrag van €0,3 of € 0,4 miljoen en zal daar uit eigen middelen € 0,1 aan toevoegen. Via *crowd funding* en een aanvullend beroep op fondsen wordt nog € 0,2 mln. dekking gezocht.

Als de noodzakelijke vergunning wordt verleend en de financiële dekking wordt gerealiseerd kan de start van de herinrichting najaar 2020 plaatshebben.

d. Duurzaam tuinbeheer; tuinpaden, berekening

Algemene beheersstrategie

Bij het beheer en behoud van een historisch monument als Kasteel Amerongen is duurzaamheid al eeuwen het belangrijkste uitgangspunt. Ook in de tuin wordt hoofdzakelijk gewerkt met traditionele werkwijzen bij het onderhoud en het bestrijden van bijvoorbeeld onkruid en plagen in het belang van biodiversiteit en het bodemleven. Daartoe worden o.a. nestkasten voor vleermuizen en tuinvogels opgehangen, staat er een grote bijenstal op het terrein, werken we uitsluitend met SKAL-gecertificeerde meststoffen voor de perken en gazons en is het zaai- en pootgoed van biologische oorsprong.

De 'vier-seizoenen-bloementuin' (ontworpen door tuinarchitect Jacqueline van der Kloet) is speciaal aangelegd om zoveel mogelijk nectarzoekende insecten van voedsel te voorzien. Verder sluiten we waar mogelijk aan bij (internationale) natuurprojecten zoals 'Het jaar van de Boon' (2016), 'Nederland Zoemt' en de 'IVN Slootjesdagen'. Voor het bestrijden van grote en actuele tuinproblemen - denk aan de buxusmot en de Japanse duizendknoop - worden milieuvriendelijke oplossingen toegepast.

Halfverharding: Achterhoeks padvast

Door het nog niet van Achterhoeks padvast voorziene deel van het padenstelsel in de tuin - globaal: de benedentuin- van deze vorm van half-verharding te voorzien, al dan niet in combinatie met cortenstaal (*corrosion resistant and tensile strength*) kan de cultuurhistorische kwaliteit van de tuin worden versterkt. Dit leidt daarmee tot verbetering van de instandhouding van de tuin, terwijl deze half-verharding tevens de toegankelijkheid vergroot, omdat ook voor minder valide toegankelijke wandelpaden ontstaan.

De kosten hiervan bedragen (incl. afgraven huidige verharding) etc. plm. € 200 000

Berekening

Tevens moet de inrichting voor berekening worden uitgebreid om het hoofd te kunnen bieden aan de toenemende droogteperioden.

Geschatte kosten: € 100 000

g. Behoud grachten door duurzaam baggeren

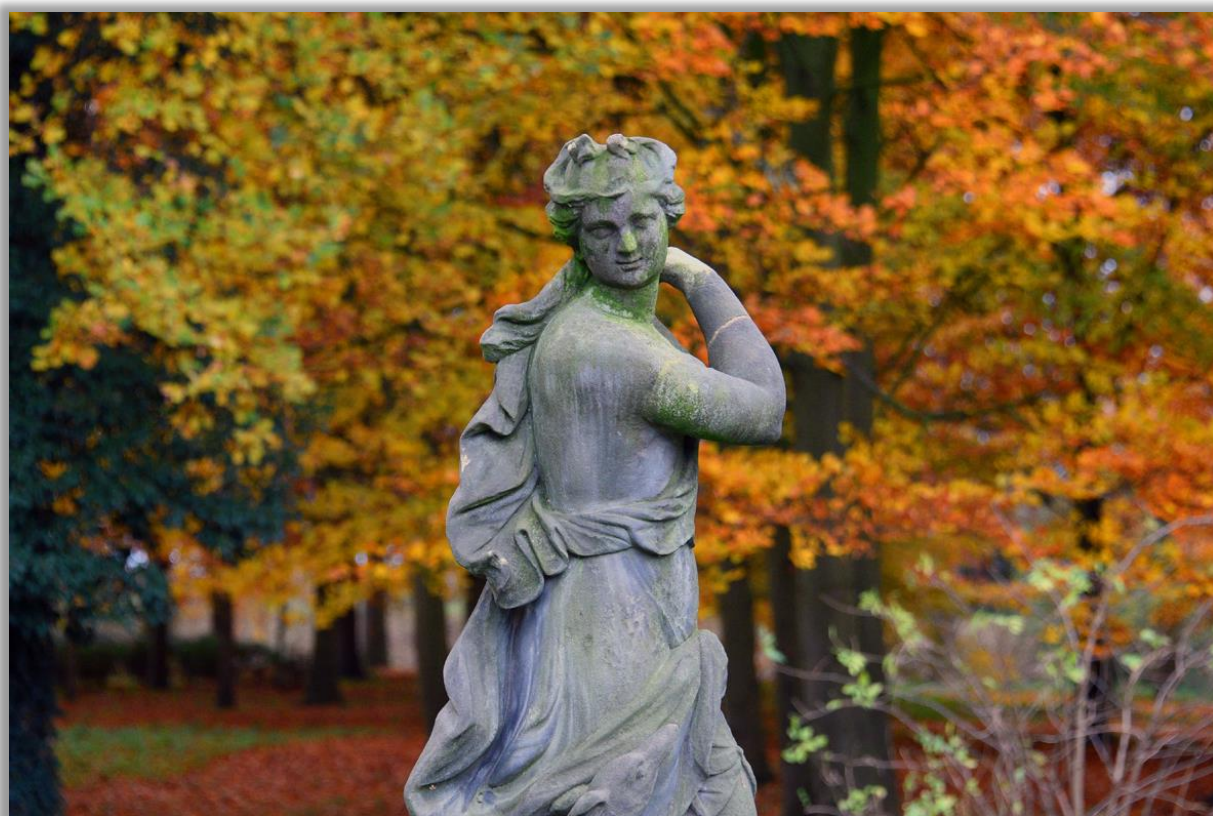
In de grachten hoopt zich in toenemende mate organisch afval (bladeren, takken e.d.) op, dat de capaciteit als waterberging aantast. Er zal op voorzichtige wijze, rekening houdend met de beschermende laag die zich op de bodem heeft gevormd, moeten worden gebaggerd om de functie van de grachten te herstellen. Dit is nodig zowel vanuit functioneel oogpunt (waterberging) als vanwege de noodzaak om het Huis met een dubbele gracht in stand te houden (droge grachten doen afbreuk aan de kwaliteit van het ensemble).

Geschatte kosten: € 200 000

h. Restauratie collectie (buiten)

Er is een aantal rijtuigen en tuinbeelden in slechte tot matige staat van onderhoud. Er moet een restauratieplan komen voor deze buiten-objecten. Geschatte kosten restauratie plm. € 200 000.

i. Textiel

Kasteel Amerongen heeft een zeer uitgebreide textielcollectie (gordijnen, tapijten, bekleding van meubels). De bijzondere uitstraling van het interieur is mede te danken aan deze originele stoffering die in de loop der tijd nauwelijks of niet is vervangen. De laatste tien jaar is met financiële steun van de provincie Utrecht en verscheidene fondsen, met name het Prins Bernhard Cultuurfonds, een deel van de textielcollectie geconserveerd. De behandeling van het resterende deel moet nog worden uitgevoerd. De kosten hiervoor zijn begroot op € 425.000.

Dit zal circa 5 jaar in beslag gaan nemen.

Bescherming interieur

Het behoud van het historische interieur is afhankelijk van de omgeving. Vervuiling, aanraking en licht zijn grote schadefactoren. Het museum wil daarom maatregelen treffen om schade zoveel mogelijk te beperken.

Vloerbescherming

De vloeren, tapijten en lopers zijn onderdeel van het historisch interieur. Een belangrijke oorzaak van vervuiling en schade zijn de tienduizenden bezoekers. Het museum wil de historische vloeren en tapijten daarom met behulp van lopers beschermen. Deze lopers zorgen tevens voor een duidelijke afbakening van het loopgebied en historische interieur.

De kosten van lopers over alle trappen vergen een investering van plm. € 100 000.

Voorkomen van diefstal en schade door aanraking

Het interieur wordt op dit moment doormiddel van afzetpaaltjes afgeschermd. Deze wijze van

bescherming is toereikend. Het museum wil daarnaast een akoestisch alarm systeem aanbrengen zodat schade door diefstal en aanraking wordt beperkt.

Lichtschade

Kasteel Amerongen is geen museum in de klassieke zin van het woord, maar een opengesteld huis met een museale functie. Hier staat de beleving van het historisch interieur centraal. Om dit zo natuurlijk mogelijk te ervaren is er voor gekozen om alleen gebruik te maken van de historische verlichting in combinatie met natuurlijk licht. De collectie is gemengd en bestaat uit diverse materialen die zeer gevoelig zijn voor natuurlijk licht zoals papier, zijde en leer. Om schade te voorkomen worden UV-filters, buitenluiken en zonwering benut. De zoektocht naar de optimale balans tussen behoud en presentatie wordt voortgezet. behoud en de presentatie.

j. Registratie collectie, housekeeping

Na de restauratie in 2011 heeft het Kasteel een registratieachterstand opgelopen. De basisregistratie is bij veel objecten niet compleet, daarnaast zijn er nieuwe verwervingen geweest die nog geregistreerd, fysiek genummerd, nagekeken en schoongemaakt moeten worden. Deze achterstand zal de komende jaren worden ingehaald en gecombineerd worden met de ontsluiting van de informatie van het interieur ensemble.

De collectie wordt goed gefotografeerd en de ontbrekende informatie aangevuld. Op dit gebied willen we ook meer samenwerking met het Utrechts Archief. Zij beheren het huisarchief. De ambitie is om deze belangrijke bron te koppelen aan de database van Kasteel Amerongen. Zo kan de informatie online en doormiddel van nieuwe technieken toegankelijk worden gemaakt voor het publiek en de bezoeker van het museum.

V. Uitdagingen 2020-2030: verbetering toegankelijkheid

a. Vergroting toegankelijkheid Huis en tuin voor minder-validen

Het Huis is momenteel beperkt toegankelijk voor minder-validen; er is geen lift, de toegang via het onderhuis leidt via de bel-etage naar de bovenverdieping via 5 trappen. In de restauratieperiode van 2001-2011 is er bewust gekozen voor het niet aanbrengen van een lift vanuit het uitgangspunt: "Het is zoals het was". Intussen is de maatschappelijke vraag naar toegankelijkheid van mensen met een beperking toegenomen. Wij willen onderzoeken op welke wijze daaraan tegemoet gekomen kan worden.

Oplossingen laten zich in gradaties beschrijven:

*de virtuele toegankelijkheid van Kasteel Amerongen kan sterk worden verbeterd. Met de huidige moderne technieken is het virtueel toegankelijk maken van het Kasteel en volledig ontsluiten van de collectie mogelijk met behulp van VR-techniek. Zo kunnen zelfs ziekenhuispatiënten ons Kasteel bezoeken en elke uitleg krijgen die men maar wil, op elk moment en overal ter wereld;

**een eenvoudige vorm van fysieke toegankelijkheid kan zijn een eenvoudige traplift op de bediendentrap, terwijl boven een rolstoel klaar staat om gasten te vervoeren;

***een verdergaande vorm zou zijn het mogelijk maken van bezoek aan de bel-étage (via de bovenbrug) voor bezoekers met een handicap. Het is mogelijk een relatief eenvoudige stoel-lift aan te brengen op de bovenbrug, zodat rolstoelgebruikers in elk geval de bel-étage kunnen bezoeken. Daarbij moet wel worden bedacht dat het gebruik van rolstoelen in het Kasteel gecompliceerd is vanwege de kans op schade, nauwe doorgangen etc. Waarschijnlijk moeten in deze situatie afzonderlijke rondgangen voor rolstoelgebruikers worden georganiseerd;

****de ultieme toegankelijkheid voor bezoekers met een beperking –niet alleen de bel-étage maar ook de verdieping(en)- zou het aanbrengen van een personenlift zijn, hetzij inpandig, dan wel extern (aan de gevel). Het is duidelijk dat deze ingreep een vergaande aantasting van het bouwkundig concept en het monumentale karakter zou meebrengen. Om deze reden menen wij dat deze geen verder onderzoek vergt omdat ze op voorhand op doorslaggevende bezwaren stuit.

Los van bovenstaande toegankelijkheidsoptie moet in het Kasteel een invalidentoilet worden aangebracht.

Geschatte kosten van beide maatregelen (toegankelijkheid bel-étage en aanbrengen invalidentoilet): € 100 000.

b. Vergroting toegankelijkheid tuin

Zoals hiervoor uiteengezet zijn de huidige tuinpaden niet geschikt voor regulier bezoek, zeker niet voor minder validen of rolstoelgebruikers. De voorziening van de tuinpaden met Achterhoeks padvast (zie onder d.) leidt tevens tot vergroting van de toegankelijkheid van de tuin.

a. Vergroting toegankelijkheid door digitalisering collectie

Het is wenselijk de collectie van Kasteel Amerongen te digitaliseren, zodat deze door een ieder met moderne media kan worden bezocht. Tevens kunnen hierbij bezoekersvoorzieningen worden betrokken (audio-tours met apps etc.).

Dit is niet alleen van belang voor bezoekers met een beperking, maar voor iedereen die ongeacht tijd en plaats Kasteel Amerongen wil bewonderen.

Geschatte kosten: plm. € 50 000

b. Publieksinformatie

Het museum wil de bezoeker het historisch ensemble zo natuurgetrouw mogelijk laten ervaren. Opvallende informatie zoals tekstborden en beeldschermen worden daarom zoveel mogelijk vermeden. Het verhaal in gesproken vorm zal centraal staan. We willen deze verhalen op een innovatieve en authentieke manier ontsluiten, aanhakend bij de tijdgeest en waar mogelijk inspeland op de actualiteit.

VI. Visie op museale openstelling

De toenemende bezoekersstroom stelt ons voor de taak een visie te ontwikkelen op de draagkracht en belasting van het Huis. Primair is onze taak beheer en behoud, de openstelling mag de kwaliteit van beheer en behoud niet aantasten. Ook komen er in toenemende mate klachten over drukte in het Huis. Daarom is het goed de bezoekersstroom per jaar te maximaliseren. Op grond van wat wij tot heden ervaren schatten we die grens in op de plm. 50 000 bezoekers per jaar. Overigens zal deze grens, door de anti-corona-maatregelen, de komende jaren niet actueel zijn, omdat de planning van bezoek en andere beperkende maatregelen tot een verminderde bezoekersstroom zullen leiden.

Wij willen aan de hand van bezoekersonderzoek het komende seizoen nagaan of vergroting van het aantal vrije-rondloop-dagen (suppoosten-model) door de bezoekers gewenst wordt.

Publieksbeleid

Voor de komende periode willen we doorgroeien naar maximaal 45.000 - 50.000 bezoekers per jaar (meer zou onverantwoord zijn vanwege de kwetsbaarheid van het ensemble). Dit willen we bereiken door voort te gaan op de ingeslagen weg, met aansprekende seizoensthema's, exposities en activiteiten.

De hoge publiekswaardering willen we handhaven en waar mogelijk verhogen.

Het publieksbeleid van Kasteel Amerongen was en is er op gericht om inwoners van Nederland en buitenlandse toeristen een zo optimaal mogelijke beleving te geven van het monumentale erfgoed.

Vanwege de rijke geschiedenis is Kasteel Amerongen bij uitstek een plek waar een belangrijk deel van 'het verhaal van het ontstaan van Nederland' kan worden verteld. We willen onze bezoekers laten ervaren hoe het leven er in vroeger tijden op een Nederlands adellijk Huys aan toe ging: wie waren deze families, hoe leefden zij, hoe zag hun maatschappij eruit? Maar ook: wat kunnen we leren van die tijd?

Naast de vaste presentatie kiezen we iedere zomer voor een thema van waaruit we de bewonersgeschiedenis op een invoelbare manier kunnen belichten. Door deze thema's bewust(er) aan te laten sluiten bij actuele maatschappelijke ontwikkelingen willen we als museum relevant blijven. Tegelijkertijd stimuleren we hiermee het herhaalbezoek.

De merkidentiteit van Kasteel Amerongen omschrijven wij als volgt:

Kasteel Amerongen is een toegankelijke plek met adellijke allure waar de roerige (inter-)nationale geschiedenis van het einde van de 17e eeuw tastbaar kan worden beleefd. In alle details proef je er de liefde en toewijding waarmee het Huys en de tuinen nog steeds worden onderhouden; een kasteelmuseum met een voor naam en persoonlijk karakter, waar je als bezoeker het gevoel krijgt contact te maken met de vroegere bewoners. Eenmaal bezocht, dan ben je verk(n)ocht!

Doelgroepen

Kasteel Amerongen richt zich traditioneel op de volgende doelgroepen:

- Kerndoelgroep: actieve 50-plussers uit heel Nederland die regelmatig een dagje uit gaan, met (enige) culturele interesse;
- Individueel: echtparen en vriendenstellen met (enige) culturele interesse;
- Groepen: families, (oud-)personeelsverenigingen, serviceclubs, tuingroepen, kunstgezelschappen en historische of literaire gezelschappen etc.;
- Geïnteresseerden in kastelen en landhuizen uit heel Nederland;

- Algemene museumliefhebbers uit heel Nederland (Museumkaarthouders);
- Buitenlandse toeristen die in Amsterdam of Utrecht verblijven met culturele en/of historische interesse;
- (Groot-)ouders met kinderen uit de regio met culturele interesse;
- Schoolklassen van het primair onderwijs in de regio met begeleiding uit de provincie Utrecht voor een educatief bezoek;
- Zakelijke gasten van Buitenplaats Amerongen die een intermezzo tijdens hun bijeenkomst willen.

Diversiteit

In toenemende mate worden vanuit de samenleving, als het gaat om besteding van publieke middelen, vragen gesteld over diversiteit en inclusie. Alle landgenoten zouden in gelijke mate moeten kunnen profiteren van het cultuurhistorische erfgoed, dat zich in de vorm van museaal aanbod aandient. Ook moet impliciete of expliciete uitsluiting in daden, geschriften of beelden worden afgewezen.

Nu vertelt Kasteel Amerongen bij uitstek een Nederlands cultuur-historisch verhaal, dat in de praktijk vooral belangstelling trekt van Nederlandse bezoekers. Er is geen sprake van (bewuste) beperking tot deze groep, maar evenmin van een gerichte oriëntatie bij programmering, publieksbereik, personeel (staf en vrijwilligers) en partners op het bereiken van een afspiegeling van de populatie in ons land. Kasteel Amerongen moet en wil zich tot dit vraagstuk verhouden.

Programmering

De programmering (exposities, evenementen) kan bijdragen aan meer diversiteit. Kasteel Amerongen informeert uiteraard niet naar de nationaliteit of etnische afkomst van bezoekers, maar zeker niet meer dan enkele procenten hebben een andere dan autochtoon-Nederlandse achtergrond. Ons doel is dit bezoekerspotentieel te verbreden door de aandacht ook te richten op doelgroepen met een andere dan Nederlandse achtergrond. Dat kan door in exposities en toelichtingen aan te sluiten op de veelkleurige achtergrond van kasteelbewoners en hun collectie. Bij uitstek waren de kasteelbewoners grenzenloze Europeanen; zowel Godard van Reede (kind aan huis aan de hoven van Kopenhagen, Spanje en Berlijn/Potsdam), maar ook zijn nakomelingen en later de familie Bentinck bewogen zich met gemak door Europa. Relaties met Duitse, Engelse en Ierse musea en instellingen, waar sporen van de Amerongers te vinden zijn, kunnen hieraan bijdragen.

Doelstelling: in exposities en programma's, waar het gaat om de geschiedenis van Kasteel Amerongen en zijn bewoners, nadruk leggen op het internationale en Europese perspectief van hun werk en de doorwerking ervan tot in het hedendaagse Europa.

Publieksbereik

De bezoekers van Kasteel Amerongen zijn voor 5-10% inwoners van diverse Europese landen. Van de in Nederland wonende bezoekers zijn er weinig met niet-Nederlandse afkomst. Wij willen ons in marketing niet primair richten op toeristische bezoekers uit andere werelddelen – het internationale toerisme is een onzekere toekomst beschoren – maar met name op inwoners van Nederland met een niet-Nederlandse achtergrond, zeker als ze in de omgeving van Amerongen wonen (stedelijke centra zoals Veenendaal/Ede, Amersfoort en Utrecht). Ook in het kader van educatie/inburgering willen we bewoners van de asielzoekerscentra in Leersum en Overberg benaderen voor een bezoek aan het kasteel. Dit kan door specifieke programma's samen te stellen waarin de herkomst van objecten en de verhalen van bewoners worden ingekleurd vanuit de thematiek van diversiteit.

Doelstelling: belangstelling voor Kasteel Amerongen bevorderen bij inwoners met niet-Nederlandse achtergrond, o.a. door hen specifiek als doelgroep te benaderen.

Personeel

Kasteel Amerongen heeft een staf van 9 personen, met in totaal 6 fte. Het is lastig om in deze beperkte bezetting diversiteit te bewerkstelligen. Dit kan gemakkelijker in de grote groep vrijwilligers (plm. 250); bij de werving van vrijwilligers zal voortaan -als er voldoende aanbod is- specifiek worden gekeken naar belangstellenden met een niet-Nederlandse achtergrond. Mogelijk kunnen ook bewoners van de asielzoekerscentra specifiek worden benaderd.

Doelstelling: bij de werving van medewerkers, maar vooral ook van vrijwilligers, bevorderen dat belangstellenden met een niet-Nederlandse achtergrond niet achterblijven.

Partners

De vaste partners van Kasteel Amerongen (zoals overheidsinstanties, culturele instellingen e.d.) hebben soms wel, soms ook niet specifieke aandacht voor diversiteit en inclusie. Om te bereiken dat ten aanzien van deze thema's permanent bewustwording aanwezig blijft en een zekere gewoontevorming ontstaat wil Kasteel Amerongen actief op zoek naar partners die hieraan bijdragen. Te denken valt aan instellingen als COA, migrantengroeperingen e.d.

Doelstelling: bij uitoefening van zijn museale taak wil Kasteel Amerongen meer verbinding maken met instellingen die diversiteit en inclusie als hun taak zien.

Communicatie en marketing

Ook de ingezette professionalisering op het gebied van marketing willen we doorzetten. Dat betekent o.a. verdere kwaliteitsverbeteringen op het vlak van communicatie, het uitdragen (en bewaken) van onze merkidentiteit en het specifiek ontwikkelen van producten en activiteiten richting de gewenste doelgroepen.

Met de implementatie van het online ticketing-systeem vergemakkelijken we de aanschaf van tickets en krijgen we (nog) meer bezoekersdata tot onze beschikking.

De succesvolle samenwerking binnen SSK-verband zal verder worden doorgevoerd bij het gezamenlijk inkopen van mediaruimte en het ontwikkelen van acties en producten, zoals loyaliteitsprogramma's. Ook willen we het 'marketingbewustzijn' in alle geledingen van de organisatie en bij de vrijwilligers verhogen.

Themabezoek

Het Kasteel vormt een tastbare verbinding met het verleden, met de geschiedenis van de bewoners, de adel, het dorp, de streek, het vaderland en zelfs van Europa. De afgelopen jaren is het Kasteel vanuit een actuele en onderscheidende invalshoek belicht. Omdat de tuin, het Kasteel en bijgebouwen vanuit één thema wordt gepresenteerd noemen we dit een themabezoek. Het bezoek bestaat uit een rondgang door de tuin en het Kasteel met een ondersteunende expositie.

De rijke geschiedenis van de internationaal georiënteerde bewoners maakt het mogelijk om deze opzet de komende jaren voort te zetten. Belangrijke historische momenten uit de Nederlandse en Europese geschiedenis die een impact hebben gehad op het leven van de bewoners zoals het rampjaar 1672 en Negenjarige oorlog (1688-1697) zullen aan bod komen. Kasteel Amerongen zal hierin een samenwerking aangaan met vergelijkbare opengestelde paleizen en kastelen die een soortgelijk geschiedenis hebben zoals Paleis het Loo, Kasteel Middachten en Athlone Castle in Ierland.

Maar ook thema's die inzicht geven in de wereld van de adel en het leven op Kasteel Amerongen krijgen de aandacht. De vele egodocumenten die bewaard zijn gebleven maken het mogelijk om

deze historische gebeurtenissen vanuit het oogpunt van de bewoners te vertellen. Hun belevenissen staan centraal. Niet alleen de plek, maar ook dit persoonlijke perspectief maakt dat het leven van toen heel dichtbij komt.

Thema De kunst van het bewaren

Kasteel Amerongen heeft een collectie die wordt gerekend tot de belangrijkste historische huisinterieurs in Nederland.

Het interieur toont een ononderbroken geschiedenis van bewoning en gebruik vanaf de middeleeuwen tot 1977. Vooral de samenhang in de afwerking en inrichting van de interieurs waaraan iedere generatie van bewoners een bijdrage heeft geleverd, wordt gezien als bijzondere kwaliteit.

Een onderscheidend aspect van Kasteel Amerongen is de staat van het interieur. De vele sporen van de tand des tijds maken het verleden zichtbaar en tastbaar. Om deze bijzondere staat in stand te houden is bij laatste restauratie grote terughoudendheid in acht genomen. Het is een mooie uitdaging om dit oude ensemble in stand te houden. Het Kasteel is dan ook een ideale plek waar het actuele thema 'de kunst van het bewaren' onder de aandacht kan worden gebracht. De afgelopen jaren heeft het publiek in de wintermaanden al een kijkje mogen nemen achter de schermen van het museum. De komende jaren willen wij het publiek blijvend informeren over hoe dit cultuurhistorisch erfgoed in stand wordt gehouden voor de toekomst. Zo houden we het historisch ensemble relevant voor ons publiek en voor de samenleving.

Aankopen

Een specifiek aspect hierbij is de verwerving van objecten die tot de inventaris van het Kasteel hebben behoord. Met enige regelmaat komen objecten -ondershands of via een veiling- te koop die de collectie kunnen completeren. Als voorbeeld kan worden gedacht aan de recente aankoop van twee zilveren schalen uit een servies van Godard Adriaan Bentinck (17^e eeuw), maar ook van een kamerscherm (18^e eeuw) dat tot de collectie van Amerongen heeft behoord.

Het is uiteraard ons streven om zoveel mogelijk collectiestukken die tot de boedel van het Kasteel hebben behoord, terug te kopen.

Er is een bescheiden aankoopbudget van € 10 000 per jaar, dat hiervoor kan worden ingezet. De verworven collectiestukken zullen worden opgenomen in de collectie en waar mogelijk als "nieuwe" aanwinsten worden geëxposeerd.

VII. Governance

Raad van Toezicht en bestuur

Het beheer en behoud van een monument zoals Kasteel Amerongen vergt een toegewijd en deskundig bestuur.

Tot 2020 functioneerde het bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen met zeven leden die in sterke mate betrokken waren bij het dagelijks beheer. Hiertoe behoren de vertegenwoordigingen van de familie en ook van de Vriendenkring Kasteel Amerongen (kwaliteitszetels) en daarnaast vijf bestuursleden. In 2011 resteerde na de restauratie en de heropening een substantiële schuld van enkele miljoenen Euro's, waarvan rente en aflossing niet vanuit de exploitatie konden worden opgebracht. Een donker scenario van faillissement kon alleen worden afgewend door een lening van de provincie.

Vanwege de specifieke financiële problematiek, waarin de organisatie was terechtgekomen, hebben de bestuursleden in de periode vanaf 2011 het dagelijkse reilen en zeilen van de organisatie voor hun verantwoordelijkheid genomen.

Door het verbeterde financiële perspectief, onder andere vanwege de nalatenschap waarvan het vruchtgebruik sedert 2018 ten goede komt aan het Kasteel, bleek de tijd in 2019/2020 rijp voor de overgang naar het Raad van Toezicht-model, waartoe in 2020 daadwerkelijk is overgegaan. Inmiddels zijn de schulden die de Stichting had moeten maken afgelost.

De per 2020 zittende bestuursleden zijn nu lid van de Raad van Toezicht, er is één directeur-bestuurder.

De organisatie houdt zich aan de Code Cultural Governance, hetgeen een duidelijke scheiding tussen toezicht (kaderstelling, toezicht op directeur-bestuurder) en bestuur (directeur-bestuurder) impliceert.

De samenstelling van de Raad van Toezicht is per 1 juni 2020 als volgt:

Dhr. mr. J.A. Moolenburgh	Voorzitter
Dhr. drs. C.J. Beuving	
Dhr. prof. dr. J.C. Bierens de Haan	
Mw. Ir. J.S.A. de Brauwere*	Lid namens Godard Bentinck Trust
Dhr. J.L. Herremans	Lid namens St. Vriendenkring Kasteel Amerongen
Dhr. dr. G.H.S. von Ilsemann*	Lid namens Godard Bentinck Trust
Dhr. drs. J. van Zomeren	

*vertegenwoordigen samen één zetel vanuit voormalige bewonersfamilie

Governance Code Cultuur

Zoals in het meerjarenplan is beschreven onderschrijft het bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen de principes uit de Governance Code Cultuur.

Organisatie

Kasteel Amerongen kent een compacte staf (6 fte.) en leunt daarnaast voor rondleidingen, tuinonderhoud, educatie etc. sterk op plm. 250 vrijwilligers.

De verwachting (en de hoop) is dat deze inzet met een klein aantal beroepskrachten en veel enthousiaste vrijwilligers de komende jaren in stand kan blijven. Het is de enige manier om dit monumentale erfgoed in stand en toegankelijk te houden.

Kasteel Amerongen weet zich al jaren gezegend met een grote groep actieve en trouwe vrijwilligers die hun vrije tijd opofferen voor allerlei klussen op het kasteelterrein en in het museum. Volgens urenberekening leveren zij daarmee ruim 25 fte aan onmisbare arbeid. Dat Kasteel Amerongen ook in de moeilijke jaren 2011-2016 de poorten voor het publiek open kon blijven houden is dan ook voor een groot deel aan de inzet van deze mensen te danken.

Het vrijwilligersbeleid van Kasteel Amerongen voldoet aan de kaders die de Museumvereniging . Daarbij is ook het veiligheidsbeleid grondig aangescherpt.

Bij de jaarlijkse 'banenmarkt' die voor en door vrijwilligers georganiseerd wordt, merken we een stijgende belangstelling van zowel van publiek als media.

Het aantal vrijwilligers is de afgelopen jaren bijna verdubbeld, van 118 in 2014 naar ca. 250 in 2019.

Ondanks deze aanwas van nieuwe vrijwilligers blijft een aandachtspunt de gemiddelde leeftijd: momenteel bedraagt deze 66 jaar, terwijl ongeveer 75 procent van onze vrijwilligers zich in de leeftijdscategorie 60-79 jaar bevindt. Een van de verklaringen is dat door de afschaffing van de VUT-regeling de aanwas van met name vijftigers veel minder groot zou kunnen zijn dan voorheen. Tel daarbij op dat veel vrijwilligers het werk erg op prijs stellen en graag lang bij ons blijven, waarmee de gemiddelde leeftijd ook stijgt.

In de komende beleidsperiode willen we meer systematisch onderzoek doen in het kader van ons vrijwilligersbeleid, o.a. door het meten van tevredenheid, verwachting, verloop etc.

VIII. Partners

Provincie Utrecht

Kasteel Amerongen behoort tot de cultuurhistorische infrastructuur van de provincie Utrecht. Dit komt o.a. tot uiting in een jaarlijkse exploitatiesubsidie, die de provincie verstrekt. Ook via de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea Utrecht ondersteunt de provincie de openstelling van de Utrechtse kasteelmusea.

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen (SVKA)

De Vrienden hebben op veel momenten belangrijke steun kunnen verlenen bij projecten van het kasteel. Daarbij speelt de Vriendenkring een belangrijke rol het creëren van een positief imago van Kasteel Amerongen bij de inwoners van Amerongen en zelfs op wat grotere afstand. Bovendien zet de Vriendenkring de eeuwenlange muziekcultuur op het Kasteel voort, o.a. door de organisatie van eigentijdse concerten en activiteiten. De SVKA is opgericht in Amerongen in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de Stichting Kasteel Amerongen.

Uit de opbrengst van contributies financiert de stichting kleinere projecten op het gebied van restauratie, publicaties, film etc. Om meer middelen te genereren heeft SVKA de *Athlone Society* opgericht. De Athlone Society wordt gevormd door particulieren en bedrijven die bereid zijn gedurende 5 jaar minimaal € 1000,- (particulieren) of € 2500,- (bedrijven) per jaar te doneren. De opbrengst wordt besteed aan projecten, veelal restauratie van objecten. SVKA en de Athlone Society hebben gezamenlijk 685 donateurs.

Stichting Restauratiefonds Kasteel Amerongen (SRKA) en SCBS

Deze organisatie is als stichting opgericht op 24 december 1986 met als doelstelling Fondswerving ten bate van onderhoud van exploitatie van Kasteel Amerongen. De middelen en opbrengsten van het beheer zijn aangewend ten behoeve van het restaureren en onderhouden van de gebouwen, inventaris, tuinen en andere bezittingen van de Stichting Kasteel Amerongen.

In 2020 is, naar aanleiding van een ontvangen nalatenschap, deze SRKA getransformeerd in de Siegfried en Christine Bentinck Stichting.

Buitenplaats Amerongen

Buitenplaats Amerongen van horeca-ondernemer Peter-Paul Swijnenburg is onze cateringpartner en huurder van enkele bijgebouwen op het kasteelterrein. In 2017 heeft de Buitenplaats in het voormalige stallencomplex het restaurant Bentinck geopend. Bentinck heeft de ambitie om uit te groeien tot een toprestaurant op 'Michelinsterren'-niveau. Hiermee heeft het kwaliteitsimago dat we als Kasteel Amerongen nastreven een extra impuls gekregen.

Huis Doorn

Gezien de geografische ligging, de gedeelde historie met de Duitse Keizer en de dubbelfunctie van onze directeur onderhouden we een goede en vruchtbare relatie met Huis Doorn. Dit komt geregeld tot uitdrukking bij de organisatie van activiteiten en samenwerking o.a. op het vlak van promotie, educatie, bruiklenen en recent ook het depot.

Stichting Samenwerkende Kastelen (SSKU)

Het samenwerkingsverband van Utrechtse kasteelmusea, met Slot Zuylen, Kasteel de Haar en Huis Doorn en Landgoed Oud-Amelisweerd (voorheen MOA) is bij de provincie bekend. De intenties en ambities voor de komende jaren zijn helder: SSK als *shared service* organisatie op het gebied van financieel beheer, marketing, bij de inkoop van advertenties en media en gezamenlijk lidmaatschap van koepelorganisaties.

Museumvereniging / Museumjaarkaart (MJK)

Ons lidmaatschap van de Museumvereniging is zeer belangrijk, zowel in de publieke perceptie en de promotie, als ook vanwege de eisen die aan professionaliteit worden gesteld. De Museumjaarkaart levert naast inkomsten ook waardevolle gegevens over onze bezoekers op.

Stichting Kastelen, historische Buitenplaatsen en Landgoederen (sKBL)

De sKBL is een jonge bloeiende gemeenschap van mensen en organisaties, verenigd rond het thema kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen met als gezamenlijk doel de instandhouding van dit prachtige erfgoed. De stichting organiseert studiedagen, excursies en kennisuitwisseling.

Nationaal Bureau Toerisme en Congressen (NBTC)

Het NBTC is onze voornaamste partner bij het promoten van Kasteel Amerongen in het buitenland. Door internationale allure uit te stralen worden niet alleen meer buitenlandse, maar ook meer binnenlandse toeristen worden aangetrokken. Deze strategie blijkt in praktijk goed te werken.

Topkastelen

Topkastelen is een verband van zestien kastelen in Nederland en België die kennis uitwisselen en samenwerken op het gebied van marketing en promotie. Het initiatief is voortgekomen uit de samenwerking binnen de SSK en andere grote kasteelmusea, waaronder Muiderslot.

Landschap Erfgoed Utrecht (LEU)

Met het LEU werken we samen op het gebied van onderhoud van tuin en parkbos. Vanuit de werkgroep landschapsbeheer komen tweewekelijks goed opgeleide vrijwilligers helpen bij de werkzaamheden in de tuin.

Het Utrechts Archief

Het Utrechts Archief beheert het Huisarchief van Kasteel Amerongen, met daarin belangrijke historische documenten van de families Van Reede en Van Aldenburg Bentinck. Deze archiefstukken overstijgen het lokale en regionale belang en vormen het vertrekpunt van menig (inter-)nationaal historisch onderzoek, o.a. naar de maatschappelijke, politieke en militaire ontwikkelingen in de Republiek in de 17de eeuw.

Monumentenwacht Utrecht (MWU)

De Monumentenwacht is onze partner bij de inspectie van de monumentale objecten (rood en groen).

Regionaal Bureau voor Toerisme Heuvelrug (RBTH)

Als een van de erfgoediconen van de regio Heuvelrug nemen we een belangrijke plaats in bij het RBTH. Deze organisatie distribueert ons drukwerk en brengt ons aanbod actief onder de aandacht bij dag- en verblijfstoeristen in de regio.

Tuinhistorisch genootschap Cascade

Cascade is een onafhankelijke stichting gerespecteerd door instellingen als universiteiten, hogescholen, academies, verenigingen en stichtingen in de wereld van het groene erfgoed en de natuur- en landschapsbescherming. Hoogleraren, docenten, studenten, oudere en jongere wetenschappers, professionele en amateur-onderzoekers, als ook landgoedeigenaren en tuinbazen werken met elkaar samen in Cascade. Bestuurslid Prof. dr. Johan Carel Bierens de Haan is tevens voorzitter van Cascade.

